การบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด
Participatory Management of School Clusters for Efficiency Promotion of Provincial Secondary Education Management

นุชนาถ สอนสง และ ดร. สงวน อินทร์รักษ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทราบองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด 2) เพื่อทราบผลการยืนยันองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด กลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด จำนวน 67 กลุ่มเครือข่าย ผู้ให้ข้อมูลคือ ประธานกรรมการ กลุ่มเครือข่าย เลขานุการ ผู้อำนวยการในคณะกรรมการ รองผู้อำนวยการในคณะกรรมการ หรือหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงแบนมาตรฐาน ฐานนิยม การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด มีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกลุ่มเครือข่าย 2) บรรยากาศ การมีส่วนร่วม 3) องค์กรเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม 4) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) ภาวะผู้นำ 6) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน 7) การติดต่อสื่อสาร 8) การใช้เทคโนโลยี

2. การบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด มี 8 องค์ประกอบ 58 ตัวแปร ซึ่งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และถูกต้องครอบคลุม

คำสำคัญ : การบริหารแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเครือข่าย กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่าย การจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด

Abstract

The purpose of this research were to : 1) to identify factors of participatory management of school cluster for effective promotion of secondary educational management in the province 2) to confirm the participatory management of school cluster for effective promotion of secondary educational management in the province. The sample of this study included 67 school clusters under school clusters for effective promotion of secondary educational management in the province. The respondents were school cluster chairman, secretary, board of directors, board of assistance directors or head of learning areas. The research instruments were interview form and questionnaire. The statistics for analyzing the data were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, mode, exploratory factor analysis and content analysis.

The findings were as follows:

1. The factors of participatory management of school cluster for effective promotion of secondary educational management in the province have eight factors such as 1) school cluster committee's participation 2) participation climate 3) school cluster organization 4) education development participation 5) leadership 6) co-activities 7) communication and 8) technology.

2. Participatory management of school cluster for effective promotion of secondary educational management in the province was consisted 8 factors and 58 variables. The participatory management of school cluster for effective promotion of secondary was found appropriate, possible, useful and accurate.

Keywords : Participatory Management, School Clusters, School Clusters for Efficiency Promotion of Provincial Secondary Education Management, Participatory of School Cluster

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทและภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุนและเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งมีหน้าที่ในการพัฒนายกระดับคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ซึ่งการศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาชาติ จำเป็นต้องกำหนดทิศทางการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพ มีชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลกตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคน ในสังคมไทยให้มีคุณธรรมและมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลง

เพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะ และความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

แนวทางที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ต้องมีแนวคิด มีวิธีการหลากหลายในการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีศักยภาพสูงขึ้น แนวทางหนึ่งก็คือ การจัดเครือข่ายในการส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาอย่างเป็นระบบทั้งประเทศ โดยเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมดำเนินการพัฒนาการศึกษาตลอดแนว และส่งเสริมการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการของสถานศึกษาแต่ละระดับ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย กลุ่มส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการประถมศึกษาและกลุ่มส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ การพัฒนายกระดับคุณภาพการศึกษาโดยสามารถยืนหยัดในเวทีโลกบนพื้นฐานของความเป็นไทย โดยมีเจตนาให้เกิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดต่อคุณภาพการศึกษาระดับต่าง ๆ และให้การสนับสนุน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับเดียวกัน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบการจัดการศึกษาเอกชน การจัดการศึกษาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย กลุ่มส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการประถมศึกษา กลุ่มส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาตอนปลายในระดับจังหวัด เพื่อให้บุคลากรของสถานศึกษาร่วมมือกันในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผล โดยมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายทางวิชาการ ครอบคลุมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของมวลสมาชิกและการพัฒนาผู้เรียนในพื้นที่จังหวัดและมีนโยบายมุ่งส่งเสริมเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาเป็นกลไกหนึ่งในการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ร่วมกับเขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้ 1) บุกเบิกความก้าวหน้าด้านวิชาการของสถานศึกษาในระดับจังหวัด 2) เฝ้าระวังวิกฤตปัญหาและสถานการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาเพื่อการแก้ปัญหา 3) เชื่อมโยงระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในจังหวัด 4) เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลและสารสนเทศด้านคุณภาพการศึกษา เพื่อการบริการและการพัฒนา 5) เป็นองค์คณะบุคคลหลัก ในการส่งเสริมสนับสนุนศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ตามหลักสูตร รวมทั้งศูนย์พัฒนาการเรียนรู้อื่นที่ส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษา

การบริหารกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2551 พบปัญหาในการบริหารกลุ่มเครือข่าย ได้แก่ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ผู้ที่เป็นประธานกรรมการ เลขานุการ และสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียน บางเครือข่ายไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารงานกลุ่มเครือข่ายทำให้เป้าหมายไม่ชัดเจน ความไม่เท่าเทียมกันของสมาชิกในเครือข่ายทำให้ขาดความร่วมมือ การดำเนินการเครือข่ายในนามตนเองมากกว่าผลจากการประสานงาน ประธานกรรมการบางเครือข่ายเมื่อรับนโยบายเพื่อให้นำไปขยายผล เพื่อให้สมาชิกในเครือข่าย

ได้มีส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินการ ปัญหาการสื่อสารระหว่างสมาชิกในเครือข่าย มีการสื่อสารถ่ายทอดข้อความที่ผิดเพี้ยนทำให้เกิดการเบื่อหน่ายที่จะเข้าร่วมกิจกรรม บางเครือข่ายใช้วิธีทำหนังสือถึงเพื่อแจ้งประชุมทางอินเทอร์เน็ต บางครั้งก็ช้า และแจ้งไม่ครบทุกเครือข่าย ทำให้รับทราบข้อมูลไม่ทั่วถึง การติดตามและประเมินผลมีน้อย กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดน่าจะมีการประเมินกลุ่มเครือข่ายทุกปีเพราะตั้งแต่ดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารกลุ่มเครือข่ายตั้งแต่ปี 2551 มีการติดตามและประเมินค่อนข้างน้อยมาก ซึ่งกระบวนการประเมินคุณภาพเป็นกระบวนการหนึ่งของการกระตุ้นให้ทุกกลุ่มเครือข่ายได้มีการดำเนินงานพัฒนางานของเครือข่ายอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนด้วยระบบประกันคุณภาพ และจากการประเมินคุณภาพได้มีข้อมูลเสนอแนะสำหรับกลุ่มเครือข่ายโรงเรียน ดังนี้คือ ประธานกรรมการกลุ่มเครือข่าย ต้องมีคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ กลุ่มเครือข่ายต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนางานวิชาการ โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ จัดลำดับความสำคัญ และคัดเลือกกิจกรรมที่จะปฏิบัติ โดยคำนึงถึงความพึงพอใจควรจัดกระทำข้อมูลที่ได้จากสหวิทยาเขตอย่างเป็นระบบ ควรมีการวางแผนที่เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติ ควรเน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของสมาชิก ควรจัดทำเอกสารโครงสร้าง การบริหารจัดการ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ สมาชิกของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพ การจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดควรมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน ปฏิทินปฏิบัติงานและมีเครื่องมือการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานมีแผนพัฒนาการศึกษาชัดเจน ควรมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและนำมาพัฒนา

จากการประเมินผลกลุ่มเครือข่ายข้างต้นพบปัญหาประธานกรรมการกลุ่มเครือข่าย เลขานุการกลุ่มเครือข่ายขาดภาวะผู้นำ ซึ่งประธานกรรมการกลุ่มเครือข่ายถือเป็นบุคคลที่สำคัญที่จะนำไปสู่ประสิทธิภาพของเครือข่าย ปัญหาต่อไปคือ กลุ่มเครือข่ายไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการดำเนินงานทางวิชาการ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งหากแต่ละโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายร่วมมือกันในการหาทางพัฒนาในเรื่องดังกล่าวน่าจะทำให้คุณภาพการศึกษาและสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นได้ ปัญหาการวางแผนงาน โครงการยังไม่เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติเนื่องจากขาดการวิเคราะห์อย่างจริงจัง จึงทำให้การวางแผนการดำเนินงานยังไม่สมบูรณ์ ปัญหาสำคัญอีกประการก็คือ การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งถ้าประธานกรรมการกลุ่มเครือข่าย เลขานุการกลุ่มเครือข่าย มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริหารแบบมีส่วนร่วมย่อมทำให้เกิดประสิทธิผลภายในเครือข่ายนั้น ๆ ปัญหาการขาดเอกสารโครงสร้างการบริการจัดการ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ สมาชิกของกลุ่มเครือข่าย มาตรฐานการปฏิบัติงาน ปฏิทินปฏิบัติงานทำให้ผู้ร่วมงานขาดทิศทางในการปฏิบัติ ไม่รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง หากมีโครงสร้างการบริหารไม่ชัดเจนก็ก่อเกิดปัญหาการขาดความร่วมมือของสมาชิกได้ ปัญหาสุดท้ายคือ ควรมีเครื่องมือการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน มีแผนพัฒนาการศึกษาชัดเจน ควรมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และนำมาพัฒนา แม้ภายในเครือข่ายเองต้องมีการประเมินผลภายในเครือข่ายด้วย เพื่อจะได้ร่วมกันแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นภายในเครือข่าย จะเห็นได้ว่ากลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้นั้นจำเป็นต้องมีรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาเป็นเครื่องมือในการบริหารกลุ่มเครือข่าย ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจและต้องการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มโรงเรียน

มัธยมศึกษาจังหวัด ว่าควรจะมีองค์ประกอบใดบ้างมาเป็นแนวคิดในการพัฒนากระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพ การจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยอาศัยหลักการ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ เป็นแนวทาง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด

2. เพื่อทราบผลการยืนยันองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดในการวิจัยจากองค์ความรู้ในเรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยนำแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการ ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการบริหารแบบการมีส่วนร่วม ในปี 1976 เฮาส์ (House) กล่าวว่าภายในพฤติกรรมของผู้นำและผู้ใต้บังคับบัญชาดังกล่าว จึงควรพิจารณาถึงปัจจัย 3 ประการ ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการบริการแบบมีส่วนร่วม อันได้แก่ 1) การแบ่งปันอำนาจ (Sharing of Power) หมายถึง ผู้นำการกระจายอำนาจไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชามีมากน้อยเพียงใด 2) การแบ่งปันอิทธิพล (Sharing of Influence) คือ การยอมรับในอิทธิพลของผู้ใต้บังคับบัญชามีมากน้อยเพียงใด 3) การแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร (Sharing of Information) หมายถึง ปริมาณข่าวสารที่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับ มีจำนวนมากน้อยเพียงใด และการใช้ข้อมูลในการบริหารมากน้อยเพียงใด และอย่างไร องค์ประกอบทั้ง 3 ประการ จะเป็นตัวบ่งชี้ บรรดาผู้นำในองค์การต่าง ๆ ได้เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ปฏิบัติงานเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารได้มากน้อยเพียงใด ความมากกว่าหรือน้อยกว่าจะเป็นตัวที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานว่าเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบ (Positive or Negative) ซึ่งธรรมชาติของการบริหารแบบมีส่วนร่วมประการหนึ่ง คือ การลดอำนาจ (Reduce Power) ของผู้บริหาร ให้อยู่ในภาวะที่เท่าเทียมหรือใกล้เคียงกับผู้ปฏิบัติงาน

แอนโทนี่ (Anthony) ได้ระบุถึงลักษณะสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่ามีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการดังนี้ 1) ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนในการตัดสินใจ (Subordinate Involvement) โดยผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของตนเอง และตัดสินใจต้องเป็นเรื่องสำคัญ (Involvement in Important Decisions or Issues) 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ โดยความสำคัญดังกล่าวเป็นความสำคัญของทั้งองค์การและตัวผู้ใต้บังคับบัญชา

ซัชคิน (Sashkin, 1982) ได้กล่าวถึง การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมเป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้พนักงานได้มีการวางแผน และควบคุมกิจกรรมการปฏิบัติงานด้วยตัวของเขาเอง อย่างไรก็ตามผู้ใต้บังคับบัญชาก็จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน และควบคุมงานได้ในลักษณะต่าง ๆ ตามความสำคัญที่แตกต่างกันไป ซึ่ง ซัชคิน (Sashkin, 1982) ได้เสนอวิธีสำคัญ 4 ประการ ในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมาย (Participation in Goal Setting) มีความหมายถึง การที่ผู้ปฏิบัติงานทั้งในระดับ

บุคคล ระดับผู้บังคับบัญชา หรือระดับกลุ่ม ได้มีส่วนร่วมในงานในการกำหนดเป้าหมายของงานเพื่อที่พวกเขาจะได้พยายามทำให้งาน หรือผลการปฏิบัติงานนั้นบรรลุเป้าหมายที่วางไว้และเกิดผลงานที่ดี 2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision Making) เป็นการมีส่วนร่วมของผู้ใต้บังคับบัญชาในการมีส่วนร่วมให้คำปรึกษาหารือในหลาย ๆ โอกาส มีอิทธิพลในการกำหนดเป้าหมายของงาน มีส่วนร่วมรับผิดชอบในทางเลือกของการตัดสินใจ ตลอดจนตรวจสอบและประเมินทางเลือกในการตัดสินใจต่าง ๆ 3) การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา (Participation in Problem Solving) เป็นความต้องการ ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล พัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ ในการทำงานโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลนั้น ๆ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนาปรับปรุงงาน 4) การมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง (Participation in Change) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้จะมีความยากและซับซ้อนและถือเป็นจุดที่สำคัญที่สุด ซึ่งรูปแบบนี้จะมาหลังจากการมีส่วนร่วม การแก้ปัญหา โดยทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชานั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้าง วิเคราะห์ และแปลความหมายของข้อมูลองค์การ เพื่อที่จะทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาขององค์การ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาองค์การ

ตามแนวคิดของ เดวิส และนิวสตรอม (Davis and Newstrom, 1989) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมมี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ คือ 1) การจัดบรรยากาศ (Environment) ซึ่งผู้บริหารต้องสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในองค์การ 2) องค์การ (Organization) แบบมีส่วนร่วม มีการจัดองค์การแบบมีส่วนร่วม 3) ภาวะผู้นำ (Leadership) มีส่วนสำคัญในการบริหารแบบมีส่วนร่วม แบบภาวะผู้นำของแบส ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ 2 แบบ คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสภาพและภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยน เนื่องจากเป็นรูปแบบผู้นำที่ใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสภาพระดับความต้องการของผู้ตามให้สูงขึ้น มีความพยายามในการปฏิบัติงานมากขึ้น มีทัศนคติ ความเชื่ออยู่ในระดับวุฒิภาวะที่สูงขึ้นจากเดิมที่ผู้นำใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และใช้รูปแบบภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์

แบส (Bass, 1985) ได้สรุปไว้ มี 3 รูปแบบ คือ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การสร้างบารมี การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นเชาว์ปัญญาและการคำนึงถึงแต่ละบุคคล 2) ภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยน ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การให้รางวัลตามสถานการณ์ การบริหารแบบวางเฉย และ 3) ภาวะผู้นำแบบตามสบาย

พุตติ (Putti, 1987) ได้กล่าวถึง วิธีการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า มี 8 รูปแบบ คือ 1) การวางแผนแบบสแกนลอน (the Scanlon Plan) เป็นแนวทางที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดแนวทางหนึ่ง เป็นการทำงานเป็นทีมระหว่างคนงานกับผู้บริหารเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต ค่าจ้าง และผลกำไร 2) เจเคกรุ๊ป (JK Group) เป็นการจัดตั้งกลุ่มอิสระเล็ก ๆ ที่มีอำนาจเด็ดขาด กลุ่มเหล่านี้จะพิจารณาปัญหาที่เกี่ยวกับการทำงานแล้วพยายามที่จะหาข้อยุติอย่างสร้างสรรค์ ผู้นำบางกลุ่มอาจจะได้รับการเลือกตั้งหรือสับเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม กลุ่มจะต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน 3) การปรึกษาตามสายการบังคับบัญชา (Consultative Hierarchy) เป็นวิธีการที่ให้ลูกจ้างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยผ่านเครือข่ายคณะกรรมการต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ในบริษัท 4) ทีกรุ๊ป (T-group or Sensitivity) วิธีการนี้เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมและพัฒนามนุษยสัมพันธ์ของฝ่ายบริหาร เทคนิคชนิดนี้ใช้เพื่อทำความเข้าใจคนอื่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้ถึงค่านิยม แรงจูงใจ จุดอ่อนและจุดแข็งของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยที่แต่ละคนต้องเข้าใจ

ตนเองก่อน 5) การบริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับต่าง ๆ ในองค์การ (Multiple Management) เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยมีความตั้งใจที่จะแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจเพียงคนเดียว จึงต้องการที่จะให้บุคคลระดับต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการบริหารด้วย 6) คิวซีซี (Quality Control Circle) ระบบคิวซีซีเป็นการทำงานของคนกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งมีบุคลากรตั้งแต่ 3-15 คน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยวิเคราะห์ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน จากนั้นจึงหาแนวทางแก้ไข 7) แนวทางการใช้คณะกรรมการในการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Committee Approach for Participation) คณะกรรมการเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำแนวความคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับสูงกว่าพนักงานปฏิบัติ คณะกรรมการจะเป็นกลุ่มที่จัดตั้งชั่วคราวเพื่อปรึกษาปัญหาเฉพาะหน้า 8) การมีส่วนร่วมและการสร้างทีม (Participation and Team Building) กิจกรรมการมีส่วนร่วมและการสร้างทีมงาน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเมื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารของบุคลากรในองค์การมีความมั่นคง สมาชิกของกลุ่มจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความคิดริเริ่ม

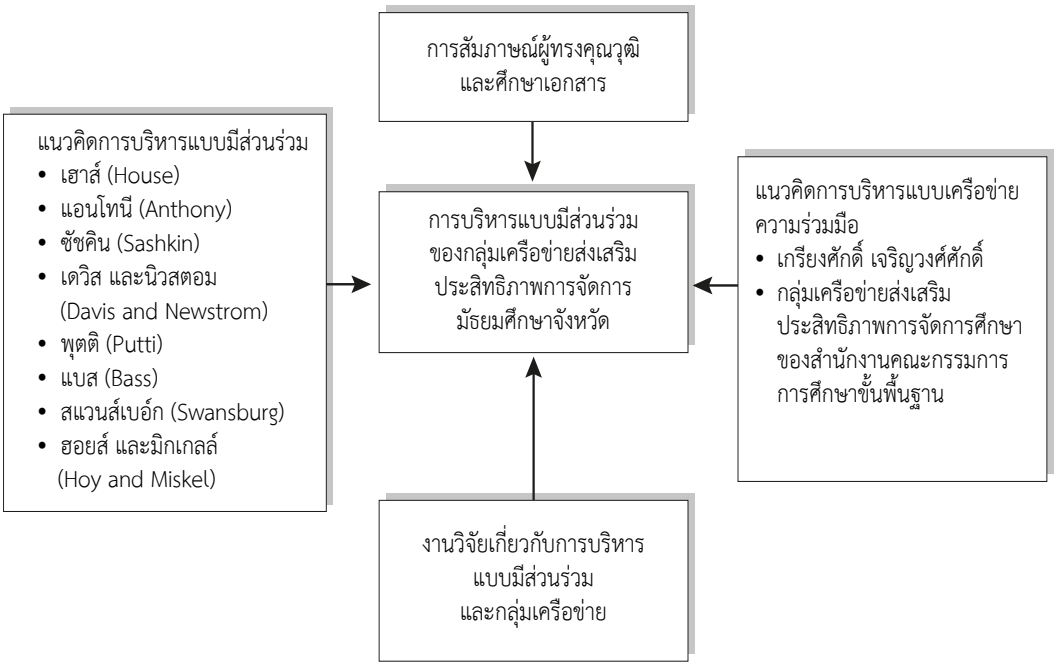
สแวนส์เบอร์ก (Swansburg, 1996) ศาสตราจารย์แห่งวิทยาลัยการแพทย์จอร์เจีย ได้แบ่งองค์ประกอบสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ 1) การไว้วางใจกัน (Trust) การไว้วางใจกันถือว่าเป็นปรัชญาพื้นฐานของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์หากได้รับความไว้วางใจให้ดำเนินงานฝ่ายบริหารเพียงดูแลความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ และดูแลผลสุดท้ายของงานก็เพียงพอแล้ว ดังนั้น ฝ่ายบริหารจึงควรมอบอำนาจการตัดสินใจเท่าที่จะสามารถทำได้แก่ผู้ปฏิบัติงาน 2) ความผูกพัน (Commitment) การที่แต่ละคน ทั้งผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาได้มาปฏิบัติร่วมกัน มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันและเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความผูกพันต่อกัน และการที่บุคคลในองค์การได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รู้เป้าหมายขององค์การ จะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การและพร้อมที่จะทำผลประโยชน์ให้กับองค์การ 3) เป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Goals and Objectives) การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันของผู้บริหาร ร่วมกันปรับปรุงพัฒนาเป้าหมายขององค์การ ย่อมขจัดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้ เพราะทุกคนมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเดียวกัน มีการทำงานที่มีทิศทางเดียวกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันผลผลิตหรือผลงานก็จะออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ความเป็นอิสระที่จะรับผิดชอบและสามารถดูแลตนเองได้ (Autonomy) หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานมีความเป็นอิสระในการคิดการตัดสินใจ และการดำเนินงานที่ตนรับผิดชอบ 5) คุณลักษณะอื่น ๆ (Other Characteristics) การบริหารแบบมีส่วนร่วมควรเป็นเรื่องของการให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมไม่ใช่การกีดกันคนออกไปจากการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมนั้นต้องเป็นไปโดยความสมัครใจไม่ใช่การบังคับ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ที่กล่าวว่า เครือข่ายมีองค์ประกอบสำคัญ ๆ อยู่อย่างน้อย 7 องค์ประกอบด้วยกัน ได้แก่ 1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception) ถือเป็นหัวใจของเครือข่ายสมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหาและมีสำนึกในการแก้ปัญหาร่วมกัน มีประสบการณ์ในปัญหาร่วมกัน มีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) เป็นการมองเห็นภาพของจุดหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกัน จะช่วยทำให้กระบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง เกิดเอกภาพ 3) การมีผลประโยชน์

และมีความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits) เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All Stakeholders Participation) เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน 5) การเสริมสร้างซึ่งกัน (Complementary Relationship) โดยจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง 6) การพึ่งพิงอิงร่วมกัน (Interdependence) เนื่องจากธรรมชาติความจำกัดของสมาชิกในเครือข่ายทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ สมาชิกของเครือข่าย จึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตัวเอง การทำให้เป้าหมายร่วมสำเร็จได้นั้น สมาชิกต่างจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย เพื่อเป็นการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งพิง พึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย เพื่อเป็นการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งพิงอิงร่วมกันนี้จะส่งผลทำให้สมาชิกต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ 7) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) สมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทางการเขียนหรือกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งผลของปฏิสัมพันธ์นี้ ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย

การวิจัยการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการมากมายตามที่กล่าวมา จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยทั้งไทยและต่างประเทศ และจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย เพื่อนำเสนอการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด ดังกรอบแนวคิดต่อไปนี้

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีดำเนินการศึกษา ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษาเป็น 3 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด ผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีของการบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารกลุ่มเครือข่ายโรงเรียน ทั้งในและต่างประเทศ

2. นำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับองค์ความรู้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนจากเอกสาร วารสาร ตำรา บทความตลอดจนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) ผลที่ได้ คือ ประเด็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด

3. นำแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. นำข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาสรุปเป็นตัวแปรที่จะศึกษา และนำตัวแปรที่ได้ไปสร้างแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. นำตัวแปรองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษา ที่ได้มาจากขั้นที่ 1 มาจัดทำเครื่องมือวิจัยในลักษณะของแบบสอบถาม (Questionnaire)

2. นำเครื่องมือการวิจัยที่จัดทำขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาผลและนำผลที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item-Objective Congruence) ซึ่งพิจารณาค่า IOC ที่มากกว่า 0.5 ขึ้นไป

3. นำเครื่องมือการวิจัยที่ได้ไปปรับแก้ตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ แล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเดียวกับการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 8 กลุ่มเครือข่าย กลุ่มเครือข่ายละ 4 คน จำนวน 32 คน รวบรวมข้อมูลทั้งหมดวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α-coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

4. นำเครื่องมือการวิจัย ที่เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมจำนวนทั้งสิ้น 67 กลุ่มเครือข่าย ได้แก่ ประธานกรรมการ เลขานุการ ผู้อำนวยการโรงเรียนในคณะกรรมการ รองผู้อำนวยการโรงเรียนในคณะกรรมการหรือหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 268 คน เป็นผู้ให้ข้อมูล รวบรวมข้อมูลแล้ววิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เพื่อได้องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ให้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษามัธยมศึกษาจังหวัด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบคำถาม

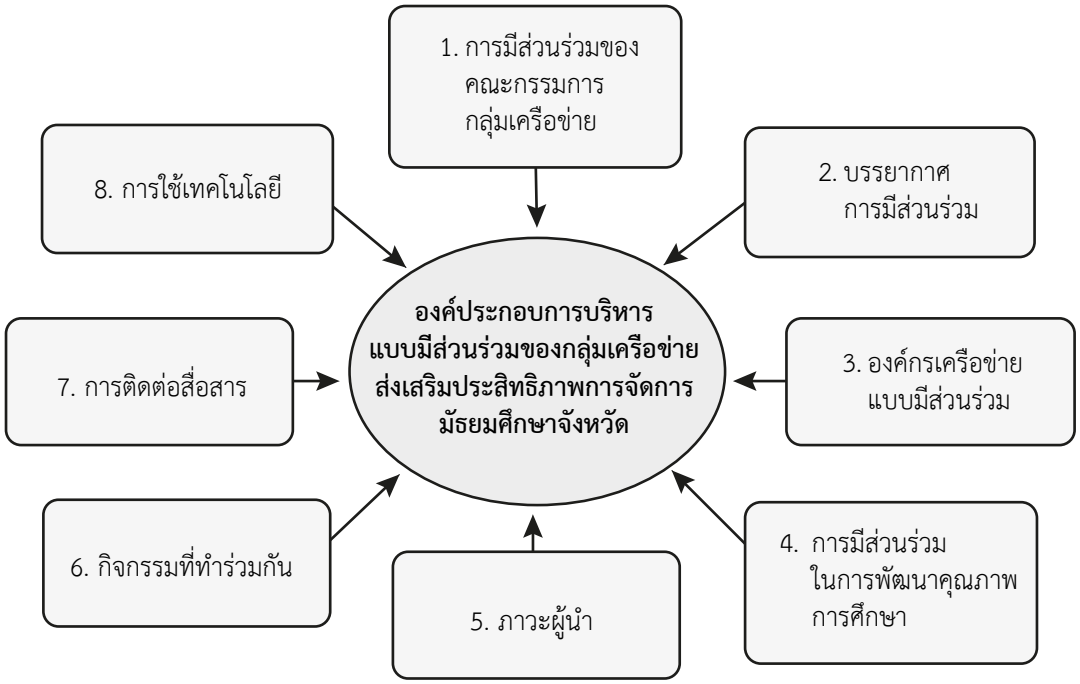
5. รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principle Component Analysis: PCA) เพื่อหาองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนรวมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด

ขั้นที่ 3 ยืนยันองค์ประกอบในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดที่ได้จากการนำองค์ประกอบในขั้นที่ 2 มาตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดมายืนยันด้วยวิธีการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ไปยังประธานกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารกลุ่มเครือข่าย จำนวน 5 คน ได้พิจารณาประเด็นความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์และถูกต้องครอบคลุมพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงให้ได้แนวทางที่เหมาะสมต่อไป

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า 1) องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด มีจำนวน 8 องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกลุ่มเครือข่าย (School Cluster Committee's Participation) บรรยากาศการมีส่วนร่วม (Participation Climate) องค์กรเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม (School Cluster Organization Participation) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Education Development Participation) ภาวะผู้นำ (Leadership) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน (Co-Activities) การติดต่อสื่อสาร (Communication) การใช้เทคโนโลยี (Technology) 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด มี 8 องค์ประกอบ 58 ตัวแปร มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์และถูกต้องครอบคลุม

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด พบว่า มีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ มีตัวแปรที่เป็นตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 58 ตัวแปร โดยองค์ประกอบที่ 1 มีตัวแปรบรรยายจำนวน 21 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.802-0.953 องค์ประกอบที่ 2 มีตัวแปรบรรยายจำนวน 5 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.756-0.817 องค์ประกอบที่ 3 มีตัวแปรบรรยายจำนวน 6 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.818-0.920 องค์ประกอบที่ 4 มีตัวแปรบรรยายจำนวน 5 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.778-0.820 องค์ประกอบที่ 5 มีตัวแปรบรรยายจำนวน 8 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.848-0.880 องค์ประกอบที่ 6 มีตัวแปรบรรยายจำนวน 6 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.778-0.859 องค์ประกอบที่ 7 มีตัวแปรบรรยายจำนวน 4 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.757-0.822 องค์ประกอบที่ 8 มีตัวแปรบรรยายจำนวน 3 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.772-0.829 ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด

ตอนที่ 2 ผลการยืนยันองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด

ผู้วิจัยนำองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด ไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่ประสบความสำเร็จในการบริหารกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด เพื่อยืนยันองค์ประกอบและตัวแปรการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด ใน 4 ประเด็น คือ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้องครอบคลุม โดยการใช้แบบสอบถามไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่ประสบความสำเร็จในการบริหารกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดจำนวน 5 คน นำผลการสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์เป็นค่าความถี่และร้อยละ

สรุปผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษา มีจำนวน 4 คน คือ 1) ประธานกรรมการ จำนวน 1 คน 2) เลขานุการ 3) ผู้อำนวยการโรงเรียนในคณะกรรมการ และ 4) รองผู้อำนวยการโรงเรียนในคณะกรรมการ หรือหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 1 คน ทั้งหมดเป็นพหุองค์ประกอบ ทั้ง 8 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ตัวแปร จำนวน 58 ตัวแปร โดยองค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกลุ่มเครือข่าย (School Cluster Committee's Participation) มีตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 21 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.802-0.953 องค์ประกอบที่ 2 บรรยากาศการมีส่วนร่วม (Participation Climate) มีตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 5 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.756-0.817 องค์ประกอบที่ 3 องค์กรเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม (School Cluster Organization Participation) มีตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 6 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.818- 0.920 องค์ประกอบที่ 4 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Education Development Participation) มีตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 5 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.778- 0.820 องค์ประกอบที่ 5 ภาวะผู้นำ (Leadership) มีตัวแปรที่สังเกตได้จำนวน 8 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.848-0.880 องค์ประกอบที่ 6 กิจกรรมที่ทำร่วมกัน (Co-Activities) มีตัวแปรที่สังเกตได้จำนวน 6 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.778-0.859 องค์ประกอบที่ 7 การติดต่อสื่อสาร (Communication) มีตัวแปรที่สังเกตได้จำนวน 4 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.757-0.822 องค์ประกอบที่ 8 การใช้เทคโนโลยี (Technology) มีตัวแปรที่สังเกตได้จำนวน 3 ตัวแปร ซึ่งมีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.772-0.829

2. ผลการยืนยันองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด สามารถสรุปผลการยืนยันการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีสอบถามผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นประธานกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดที่ประสบความสำเร็จในการบริหารกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นประธานกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดที่ประสบความสำเร็จในการบริหารกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยม จำนวน 5 คน มีความเห็นว่า การบริหารแบบส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกลุ่มเครือข่าย 2) บรรยากาศการมีส่วนร่วม 3) องค์กรเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม 4) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) ภาวะผู้นำ 6) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน 7) การติดต่อสื่อสาร และ 8) การใช้เทคโนโลยีเป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องครอบคลุม ร้อยละ 100

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด เป็นพหุองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการเครือข่าย 2) บรรยากาศการมีส่วนร่วม 3) องค์กรเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม 4) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) ภาวะผู้นำ 6) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน 7) การติดต่อสื่อสาร และ 8) การใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวทางที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ต้องมีแนวคิด มีวิธีการที่หลากหลายในการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีศักยภาพสูงขึ้น แนวทางหนึ่งคือการจัดเครือข่ายในการจัดส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบทั้งประเทศ โดยเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมคิดร่วมดำเนินการพัฒนาการศึกษาตลอดแนว และส่งเสริมการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการของสถานศึกษาแต่ระดับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีเจตนาให้เกิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัด ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับต่าง ๆ และให้การสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาระดับเดียวกัน การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) กำลังเป็นที่นิยม และใช้เป็นข้อได้เปรียบของเส้นทางการแข่งขันกันทางธุรกิจ โดยเน้นเป้าหมายของการมีพันธสัญญา (Commitment) ร่วมกัน การมีส่วนร่วม (Involvement) ของผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร แนวคิดหลักของการบริหารแบบมีส่วนร่วมคือการให้ความสำคัญกับทรัพยากรส่วนบุคคลเป็นนวัตกรรมในการบริหารที่สนับสนุนให้กลุ่มงานมีส่วนร่วมเป็นศูนย์กลางการดำเนินการ โดยมีการพัฒนาการการติดต่อสื่อสาร (Developing Communication) การฝึกอบรม (Training) และการใช้พลังอำนาจทางภาวะผู้นำในการจูงใจและร่วมมือกัน การให้บุคคลมีส่วนร่วมนั้นบุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยงข้อง (Involvement) ในการดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ย่อมทำให้บุคคลมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมและต่อองค์กรในที่สุด การมีส่วนร่วมจึงเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้าช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ อาจมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือในกระบวนการบริหาร ซึ่งตรงกับแนวคิดของ เดวิส และนิวสตรอม (Davis and Newstrom, 1989) ได้กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม ต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบดังนี้ 1) บรรยากาศของการมีส่วนร่วม (Environment) 2) องค์การ (Organization) 3) มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนผู้ร่วมงาน (Employee) ให้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการบริหาร 4) ภาวะผู้นำ (Leadership) 5) การใช้เทคโนโลยี (Technology) ในการบริหารแบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดของ แอนโทนี (Anthony, 1978) ได้ระบุถึงลักษณะสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่ามีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Subordinate Involvement) โดยผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของตนและตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบด้วยความรอบคอบมีเหตุผล และคำนึงถึงประโยชน์ขององค์การเป็นหลัก 2) สิ่งที่ตัดสินใจต้องเป็นเรื่องสำคัญ (Involvement in Important Decisions of Issues) การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ โดยความสำคัญดังกล่าวเป็นความสำคัญของทั้งองค์การและตัวผู้ใต้บังคับบัญชา การที่ผู้บริหารเลือกเฉพาะเรื่องที่ไม่สำคัญหรือไม่เกี่ยวข้องมาให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วม ลักษณะเช่นนี้ไม่ใช่ลักษณะที่ถูกต้องของการบริหารแบบมีส่วนร่วม 3) มีการแบ่งอำนาจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

(Shared Authority) ตามหลักการแล้วการแบ่งอำนาจการตัดสินใจของผู้บริหารให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ได้ทำให้อำนาจของผู้บริหารลดลงแต่การแบ่งอำนาจการตัดสินใจไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชากลับทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามาร่วมรับผิดชอบงานมากขึ้น ถ้าผู้บริหารกลัวการเสียอำนาจส่วนนี้และไม่ยอมแบ่งปัน การตัดสินใจไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชาการบริหารแบบมีส่วนร่วมก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ สแวนส์เบอร์ก (Swansburg, 1996) ได้แบ่งองค์ประกอบสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ 1) การไว้วางใจกัน (Trust) การไว้วางใจกันถือว่าเป็นปรัชญาพื้นฐานของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์หากได้รับความไว้วางใจให้ดำเนินงานฝ่ายบริหาร เพียงดูแลความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ และดูแลผลสุดท้ายของงานก็เพียงพอแล้ว ดังนั้น ฝ่ายบริหารจึงควรมอบอำนาจการตัดสินใจเท่าที่จะสามารถทำได้แก่ผู้ปฏิบัติงาน 2) ความผูกพัน (Commitment) การที่แต่ละคนทั้งผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาได้มาปฏิบัติร่วมกัน มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันและเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความผูกพันต่อกัน และการที่บุคคลในองค์การได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รู้เป้าหมายขององค์การ จะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การและพร้อมที่จะทำผลประโยชน์กับองค์การ 3) เป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Goals and Objectives) การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันของผู้บริหาร ร่วมกันปรับปรุงพัฒนาเป้าหมายขององค์การ ย่อมขจัด ความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้ เพราะทุกคนมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเดียวกัน มีการทำงานที่มีทิศทางเดียวกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันผลผลิตหรือผลงานก็ออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ความเป็นอิสระที่จะรับผิดชอบและสามารถดูแลตนเองได้ (Autonomy) หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานมีความเป็นอิสระในการคิด การตัดสินใจ และการดำเนินงานที่ตนรับผิดชอบ 5) คุณลักษณะอื่น ๆ (Other Characteristics) การบริหารแบบมีส่วนร่วม ควรเป็นเรื่องของการให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมไม่ใช่การกีดกันคนออกไปจากการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมนั้นต้องเป็นไปโดยความสมัครใจไม่ใช่การบังคับ สอดคล้องกับแนวคิดของ อุซซี่ (Uzzi, 2015) กล่าวไว้ว่า สิ่งสำคัญในการบริหารแบบมีส่วนร่วม 2 ประการ คือ 1) การให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องครบถ้วนและทันสมัยต่อพนักงาน เนื่องจากพนักงานเป็นผู้มีบทบาทในการร่วมตัดสินใจ ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจนั้นถูกต้องเหมาะสมและประสิทธิภาพ 2) พนักงานทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจการร่วมกัน และร่วมมือกันอย่างเต็มที่ตามกระบวนการมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับแนวคิดของ ชูชาติ พ่วงสมจิตร์ (2546) ซึ่งได้สรุปหลักการสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ 6 ประการคือ การกระจายอำนาจและการให้อำนาจในการตัดสินใจ ความไว้วางใจ การร่วมกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายและร่วมรับผิดชอบดำเนินการ มีความเป็นอิสระที่จะรับผิดชอบและสามารถดูแลตนเองได้ ความผูกพันต่อกันและรู้สึกเป็นเจ้านายของหน่วยงานร่วมกัน และการให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนและทันสมัยต่อทุกคนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และภีรกาญจน์ ไค่นุ่นนา (2558) ได้ให้ความหมายบริหารแบบมีส่วนร่วม PM (Participative Management) ไว้ว่าการมีส่วนร่วมช่วยปรับปรุงทีมงานให้ดีขึ้น ทีมงานมีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนที่เผชิญโดยองค์การส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้ องค์การจะขาดประสิทธิภาพถ้าหากพนักงานมีเป้าหมายที่ขัดแย้งระหว่างกัน PM ช่วยสร้างกลุ่มงานที่มีประสิทธิภาพ และประสานงานระหว่างกันได้ความสำคัญก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา-ผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้เกิดความผูกพันของพนักงานต่อองค์กรเพิ่มมากขึ้น เกิดความไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้น พนักงานที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้น ทำให้การบริหารผู้ใต้บังคับบัญชามีความง่ายมากขึ้น ถ้าหากว่าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

ผูกพัน ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้น ทำให้งานการตัดสินใจทางการบริหารมีคุณภาพดีขึ้น การติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนเป็นไปในทางที่ดีขึ้น การมีส่วนร่วมบังคับให้มีการติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ก่อให้เกิดการสร้างทีมงานอย่างมีประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมช่วยปรับปรุงทีมงานให้ดีขึ้นเช่นเดียวกับแนวคิดของ ประกอบ กุลเกลี้ยง และสิทธิพร ลิ้มบริบูรณ์ (2558) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) คือ วิธีการบริหาร หรือรูปแบบการตัดสินใจซึ่งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายซึ่งเกี่ยวข้องกับงานหรือการบริหารมีส่วนแสดงความคิดเห็น และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานในองค์การนั้น สิ่งสำคัญที่สุดของผู้บริหารคือ การตัดสินใจ ในประเทศโลกเสรี เชื่อเรื่องความเสมอภาคและประชาธิปไตย เชื่อว่าถ้าเอาวิธีการนี้มาใช้กับการบริหารแล้ว จะช่วยเพิ่มความพอใจ และแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงาน การบริหารแบบมีส่วนร่วมต้องเริ่มที่ผู้บริหารมีความเชื่อในวิธีการนี้ว่าการมีส่วนร่วมจะทำให้การตัดสินใจนั้นสมบูรณ์ดีกว่า ถ้ามีส่วนร่วมจากผู้ร่วมงาน การทำงานในกระบวนการนี้ส่วนดีคือ เป็นการสื่อสารให้เข้าใจกระบวนการที่จะไปถึงขั้นสุดท้ายในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมจะทำให้การวางแผนต่าง ๆ ถูกต้องชัดเจน ตรงตามความต้องการ ผู้นำแบบสั่งการอย่างเดียว ทำให้ขาดความร่วมมือ และทำให้งานบรรลุตามเป้าหมายได้ยาก ทำอย่างไรจะไปถึงเป้าหมายโดยอาศัยความร่วมมือจากคนอื่นไม่ใช่ต้องทำอยู่คนเดียว สอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ที่กล่าวว่า เครือข่ายมีองค์ประกอบสำคัญ ๆ อยู่อย่างน้อย 7 องค์ประกอบด้วยกัน ได้แก่ 1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception) ถือเป็นหัวใจของเครือข่ายสมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหาและมีสำนึกในการแก้ปัญหาร่วมกัน มีประสบการณ์ในปัญหาร่วมกัน มีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) เป็นการมองเห็นภาพของจุดหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มการรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกัน จะช่วยทำให้กระบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง เกิดเอกภาพ 3) การมีผลประโยชน์และมีความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits) เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All Stakeholders Participation) เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน 5) การเสริมสร้างซึ่งกัน (Complementary Relationship) โดยจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง 6) การพึ่งพิงอิงร่วมกัน (Interdependence) เนื่องจากธรรมชาติความจำกัดของสมาชิกในเครือข่ายทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ สมาชิกของเครือข่าย จึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตัวเอง การทำให้เป้าหมายร่วมสำเร็จได้นั้น สมาชิกต่างจำเป็นต้องพึ่งพา ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย เพื่อเป็นการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งพิง พึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย เพื่อเป็นการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งพิงอิงร่วมกันนี้จะส่งผลทำให้สมาชิกต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ 7) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) สมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทางการเขียนหรือกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งผลของปฏิสัมพันธ์นี้ ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย นอกจากนี้ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร ตันติยมาศ (2550) ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

องค์ประกอบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน 2) การใช้เทคโนโลยี 3) ทักษะด้านภาวะผู้นำ 4) ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม 5) การติดต่อสื่อสาร 6) การมีส่วนร่วมของสมาชิก 7) องค์การ (เครือข่ายโรงเรียน) แบบมีส่วนร่วม และ 8) บรรยากาศการมีส่วนร่วม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญวัญญ์ ธารีบุญ (2557) ได้ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) ความผูกพันต่อองค์การ 2) การพัฒนาทีมงาน 3) การกระจายอำนาจ 3) ความไว้วางใจ 4) การให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ 5) การตัดสินใจร่วมกัน 6) การร่วมกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 7) ความเป็นอิสระในการบริหารองค์การ และ 8) เข้าใจธรรมชาติขององค์การ ซึ่งจากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับ การบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด มีความเหมาะสมตามคุณลักษณะของแต่ละองค์ประกอบ สรุปได้ว่ากลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด เป็นหนึ่งเดียวกัน ด้วยการเชื่อมโยง สร้างสัมพันธ์ สื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ ภายใต้ข้อตกลงหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ด้วยความเป็นกัลยาณมิตรและทัดเทียมกัน มีลักษณะการรวมตัวกันในแนวราบที่เน้นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกันอย่างคุ้มค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน โดยทุกโรงเรียนมีความเป็นอิสระ และมีเอกภาพในการบริหารจัดการได้เช่นเดิม แต่มีกิจกรรมที่ต้องให้ความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนากลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดต่อไป ดังนี้

1. ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดควรนำองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดในแต่ละรายละเอียดทั้ง 8 องค์ประกอบ คือ 1) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกลุ่มเครือข่าย (School Cluster Committee's Participation) 2) บรรยากาศการมีส่วนร่วม (Participation Climate) 3) องค์กรเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม (School Cluster Organization Participation) 4) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Education Development Participation) 5) ภาวะผู้นำ (Leadership) 6) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน (Co-Activities) 7) การติดต่อสื่อสาร (Communication) 8) การใช้เทคโนโลยี (Technology) ไปเป็นแนวทางในการบริหารและพัฒนากลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด จากการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด เพื่อเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการคุณภาพขององค์กรต่อไปในอนาคต

3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรจัดให้มีการอบรมประชุมสัมมนาให้กับผู้บริหาร

สถานศึกษาให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย เจตนารมณ์ ของการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาทุกระดับ

4. ควรเน้นให้มีการประสานงานความร่วมมือระหว่างกลุ่มโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัด ในการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนที่มีความพร้อมน้อยกว่าได้ทัดเทียมกับโรงเรียนที่มีความพร้อมมากกว่า

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยในการนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดไปทดลองใช้ในการบริหารกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษา เพื่อตรวจสอบประสิทธิผล และสรุปเป็นภาพรวมและความถูกต้องเหมาะสมของแต่ละองค์ประกอบ

2. ควรศึกษาวิจัยการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาในระดับอื่น เช่น ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และในสังกัดอื่น

3. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาเท่านั้น ดังนั้น ควรมีการศึกษาการบริหารกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวแปรอีกแง่มุมหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). หลักการสร้างเครือข่ายสถาบันการอาชีวศึกษา. บทความพิเศษ, **สานปฏิรูป, 5.**

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). **การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพฯ: ซัคเซส.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2546). **การบริหารแบบมีส่วนร่วม.** (ประมวลสาระชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 5 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประกอบ กุลเกลี้ยง และสิทธิพร ลิ้มบริบูรณ์. (2558). **การบริหารแบบมีส่วนร่วม** [Online]. Available: http://area.obec.go.th/mukdanan/knowledge/view.php? [2558, พฤษาคม 10].

ภีรกาญจน์ ไค่นุ่นนา. (2558). **การบริหารแบบมีส่วนร่วม.** [Online]. Available: http://www.thaisouthtody.com/index.php? [2558, พฤษาคม 10].

ศิริพร ตันติยมาศ. (2550). **รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลสังกัดกรุงเทพมหานคร.** ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Bass, Bernard M. (1985). **Leadership and Performance Beyond expectation.** New York: Free.

Davis, Keith and John W. Newstrom. (1989). **Human Behavior at Work : Organizational** (8th ed.). International Student Edition. New York: McGraw-Hill.

Hoy, Wayne K. and G. Miskel Cecil. (1991). **Educational Administrations : Theory Research and Practice** (4th ed.). New York: McGraw-Hill.

Hoy, Wayne K. and G. Miskel Cecil. (2001). **Educational : Theory Research and Practice** (6th ed.). New York: McGraw-Hill.

Putti, Joseph M. (1987). **Management : A Functional Approach.** Singapore: McGraw-Hill.

Sashkin, M. (1982). **A Manager's Guide to Participative Management.** New York: AMA. Membership Publications Division.

Swansburg, R. (1996). **Management and Leadership for Nurse Management.** Boston: Jones and Bartlett.

Uzzi, Jones. (2015). **Participative Management : What It Is and Is Not** [Online]. Available: http://proquest.com/pqdweb? [2015, May 15].